

Prof. Dr.
ZÜHTÜ ARSLAN'A
ARMAĞAN

Essays in Honor of Prof. Dr. Zühtü Arslan

Cilt/Vol: 1

Prof. Dr.
ZÜHTÜ ARSLAN'A
ARMAĞAN

Essays in Honor of Prof. Dr. Zühtü Arslan

Editörler

Prof. Dr. Engin YILDIRIM

Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Dr. Murat ŞEN

Dr. Ömer GEDİK

Cilt/Vol: 1

Ankara, 2024

Anayasa Mahkemesi Yayınları
ISBN: 978-625-98741-9-7 (1.c)
TK: 978-625-98741-8-0 (Tk)

Prof. Dr. Zühtü Arslan'a Armağan

© 2024, Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin ve/veya yazarlarının yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımını yapılamaz. Kitapta yayımlanan makaleler, kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz. Kitapta yer alan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlara aittir. Anayasa Mahkemesini bağlamaz

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı

Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Adres : Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı
Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya/Ankara

Telefon : (312) 463 73 00

Faks : (312) 463 74 00

e-posta : ayam@anayasa.gov.tr

Twitter : @AYMBASKANLIGI

Web : www.anayasa.gov.tr

Grafik Tasarım&Baskı

EPAMAT

Basın Yayın Promosyon San. Tic. Ltd. Şti.

Telefon : (0312) 394 48 63

Faks : (0312) 394 48 65

Web : www.epamat.com.tr

Basım Tarihi

Mart, 2024

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	3
İÇİNDEKİLER	7
HAKEM LİSTESİ.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM ZÜHTÜ ARSLAN HAKKINDA

I. FOTOĞRAFLARLA ZÜHTÜ ARSLAN.....	21
II. ZÜHTÜ ARSLAN'IN ÖZGEÇMİŞİ.....	27
III. ZÜHTÜ ARSLAN'IN KONUŞMALARI VE RÖPORTAJLARINDAN ÖRNEKLER.....	31
A. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ TÖRENLERİ AÇIŞ KONUŞMALARİ.....	33
Anayasa Mahkemesinin 53. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	35
Anayasa Mahkemesinin 54. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	46
Anayasa Mahkemesinin 55. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	55
Anayasa Mahkemesinin 56. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	62
Anayasa Mahkemesinin 57. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	70
Anayasa Mahkemesinin 58. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	76
Anayasa Mahkemesinin 59. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	78
Anayasa Mahkemesinin 60. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	80
Anayasa Mahkemesinin 61. Kuruluş Yıl Dönümü Töreni.....	91
B. ANDİÇME TÖRENİ KONUŞMALARİ	97
Anayasa Mahkemesi Üyeleri Recai Akyel ve Yusuf Şevki Hakyemez'in Andiçme Töreni Açış Konuşması	99
Anayasa Mahkemesi Üyesi Yıldız Seferinoğlu'nun Andiçme Töreni Açış Konuşması.....	105

Anayasa Mahkemesi Üyesi Selahaddin Mentesh'in Andıçme Töreni Açış Konuşması.....	109
Anayasa Mahkemesi Üyesi Basri Bağcı'nın Andıçme Töreni Açış Konuşması.....	114
Anayasa Mahkemesi Üyesi İrfan Fidan'ın Andıçme Töreni Açış Konuşması.....	119
Anayasa Mahkemesi Üyesi Kenan Yaşar'ın Andıçme Töreni Açış Konuşması.....	124
Anayasa Mahkemesi Üyesi Muhterem İnce'nin Andıçme Töreni Açış Konuşması.....	128
Anayasa Mahkemesi Üyesi Yılmaz Akçıl'in Andıçme Töreni Açış Konuşması.....	132
C. DİĞER KONUŞMALARİ	139
İfade Özgürlüğü, Demokrasi ve Zorluklar.....	141
15 Temmuz Darbe Teşebbüsü ve Olağanüstü Hâl: Türkiye'de Anayasal Demokrasi İçin Yeni Bir Meydan Okuma.....	149
Göçe Bağlı Olarak Yabancı Düşmanlığı, İrkçılık ve İslam Karşıtlığı	155
Olağanüstü Hallerde Anayasal İlkelerin İdamesi	161
Aliya İzzetbegoviç'in Düşüncesinde Üç Kavram: Adalet, Hukuk ve Hürriyet	168
İslam İşbirliği Teşkilatı 1. Yargı Konferansı Açılışı.....	177
Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in Anısına Sempozyum ve Armağan Takdim Töreninin Açılışı	183
Mutlak Bir Hak Olarak Masumiyet Karinesi	190
"Mesleki Hayat Bağlamında Özel Hayata Saygı Hakkı" Sempozyumu Açış Konuşması.....	194
Çoğulcu Demokrasiyi Geliştirmede Türk Anayasa Mahkemesinin Rolü....	201
Üniversitenin Üç Hali: Akıl Özgürlük ve Çeşitlilik	206

İçindekiler

Anayasal Özgürlüklerin Sınırlandırılması	211
Türkiye’de Bireysel Başvurunun Dünü, Bugünü ve Yarını Üzerine Bir Değerlendirme.....	217
Sosyal Barışın Korunmasında Anayasa Mahkemelerinin Rolü: Uygulama Konusunda Karşılaştırmalı Bir İnceleme.....	225
Uluslararası Hukukun Türkiye Cumhuriyeti Anayasasındaki Yeri.....	234
Türkiye’de Anayasa Şikayeti: On Yıllık Tecrübe.....	240
İslam Dünyası Anayasa Yargısı Konferansı	245
Türkiye’de Anayasa Yargısı: Başarılar, Sınamalar ve Beklentiler.....	249
İnsan Hakları Düşüncesinin Temelleri.....	258
“Adli Yargıda Bireysel Başvuru Kararları ve İhlalin Sonuçlarının Ortadan Kaldırılması” Konulu Bölge Toplantısı	263
Kış Dönemi Birinci Grup Staj Öğrencilerinin Sertifika Töreni	268
Anayasal Yorumun Dinamikleri ve Anayasa Mahkemesi	276
D. RÖPORTAJLAR.....	285
Akademik Kürsü Dergisi’nde Yayımlanan Röportaj	287
Hürriyet Gazetesi’nde Yayımlanan Röportaj.....	299
IV. ZÜHTÜ ARSLAN’IN KARŞI OYLARI VE FARKLI GEREKÇELERİ	307
A. Norm Denetimi Karşıoylar.....	309
Kanunlar	311
Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri	369
B. Bireysel Başvuru Karşıoyları	399
V. TANIKLIKLAR	483
Moussa LARABA.....	485
Moussa LARABA’s Essay in Honor of Zühtü ARSLAN	
Moussa LARABA’nın Zühtü Arslan’a Tanıklık Yazısı	

- Farhad ABDULLAYEV 491
A tribute to Prof. Dr. Zühtü Arslan, President of the Constitutional Court of the Republic of Türkiye
Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan'a Armağan
- Mirza-Uluğbek Abdusalomov ELCHİEVİCH 501
Зухту Арслан – Ўзбекистон-Туркия ўзаро муносабатлари ривожига, туркий давлатлар бирдамлигига салмоқли ҳисса қўшган йирик давлат ва жамоат арбоби, таниқли олим ва мураббий
Zühtü ARSLAN – Özbekistan ve Türkiye İlişkilerinin Gelişmesine, Türk Devletleri Teşkilatına Önemli Ölçüde Katkılarda Bulunan Büyük Bir Devlet ve Halk Figürü, Ünlü Bir Bilim İnsanı ve Eğitimci
- Arief HİDAYAT 511
From Colleagues to Brothers: Embracing Our Nations' Founding Fathers' Values in Friendship
Meslektaşlıktan Kardeşliğe: Uluslarımızın Kurucu Liderlerinin Değerlerini Dostluk İçinde Kucaklamak
- Ali MUHANNA 523
A Word of Gratitude to H.E. the President of the Constitutional Court of the Republic of Turkey Prof. Dr. Zühtü ARSLAN
Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Prof. Dr. Zühtü ARSLAN'a Şükran Mektubu
- Rıdvan GÜLEÇ 529
Sayın Zühtü Arslan İle Anayasa Mahkemesinde Geçen Dokuz Yıl
- Mirsad CEMAN 535
President Zühtü Arslan, intellectual, professional and friend
Bir entelektüel, değerli meslektaşım ve dostum Başkan Zühtü Arslan'a ithafen
- Khaled TALAHMA 541
Essays in Honour of Prof. Dr. Zühtü Arslan
Prof. Dr. Zühtü Arslan Onuruna
- Prof. Dr. Anthony BRADNEY 545
Academic and Judge
Bir Akademisyen ve Yargıç

İçindekiler

Prof. Dr. Fiona COWNIE	549
Prof. Dr. Zühtü Arslan: a Memoir	
Prof. Dr. Zühtü Arslan'a Dair Anılar	
Prof. Dr. Engin YILDIRIM	553
Bir Arkadaş ve Meslektaş Olarak Zühtü Arslan	
Hasan Tahsin GÖKCAN	559
Anayasa Yargıcı Olarak Zühtü Arslan	
Prof. Dr. Yusuf ŞEVKİ HAKYEMEZ.....	567
Bu Mahkemeden Bir Zühtü Arslan Geçti	
Kenan YAŞAR.....	573
Makamda Sezai Gördüm	
Prof. Dr. Mustafa ÇUFALI.....	577
Kırk Yıllık Dostluğa Dair	
Prof. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK.....	581
Zühtü Arslan'ın Armağanı	
Doç. Dr. Veysel DİNLER.....	587
Bir Yol Gösterici Olarak, Sükûnet ve Mutevazılığın Vücut Bulmuş Hâli	
Zühtü Hoca	
VI. ZÜHTÜ ARSLAN'IN FİKİRLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER.....	595
Qaisar ABBAS.....	597
Judicial Luminary: Prof. Dr. Zühtü Arslan's Lasting Imprint on Turkish	
Constitutional Law	
Yargı Dünyasının Feneri: Prof. Dr. Zühtü Arslan'ın Türk Anayasa Hukuku	
Üzerindeki Kalıcı Etkisi	
Prof. Dr. Engin YILDIRIM / Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih SERT.....	629
Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın Konuşmalarının Duygu	
Analizi	
Prof. Dr. Aydın GÜLAN	655
Karşioy Gereçlerinden Hareketle Sayın Zühtü Arslan'ın Hukuki	
Yaklaşımı ve Üslubu Hakkında Bir Deneme	

Prof. Dr. Ergin ERGÜL.....	669
Prof. Dr. Zühtü Arslan'ın Başkanlık Konuşmalarında Medeniyet Düşünürü Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin İzini Sürmek	
Dr. Osman ARSLAN.....	705
Zühtü Arslan'ın Konuşmalarında Aliya İzzetbegoviç'in Konumlanışı Üzerine	
Taha AKYOL.....	729
Hak Eksenli Bir Hukukçu	
Sedat ERGİN.....	741
Prof. Zühtü Arslan'ın Düşünce Dünyasının İzlerini Sürdüğümüzde	

İKİNCİ BÖLÜM BİLİMSEL ÇALIŞMALAR

Gianni BUQUICCHIO.....	777
Cross-fertilisation in the Field of Individual Access to Constitutional Justice – the Venice Commission's push to make human rights accessible to all Anayasa Yargısına Bireysel Erişim Alanında Görüş Alışverişi: Venedik Komisyonunun İnsan Haklarını Herkes İçin Erişilebilir Kılma Çabası	
Dr. Schnutz Rudolf DÜRR.....	791
Unconstitutional Constitutional Amendments and Basic Structure Doctrine in the Case-Law of European Constitutional Courts – Venice Commission Report on Constitutional Amendment Avrupa'daki Anayasa Mahkemelerinin İçtihadında Anayasaya Aykırı Anayasa Değişiklikleri ve Temel Yapı Doktrini: Anayasa Değişiklikleri Hakkında Venedik Komisyonu Raporu	
Prof. Dr. Saadet YÜKSEL.....	861
Brief Overview of the ECtHR's Article 10 Jurisprudence Addressing New Digital Challenges	
Mirsad ĆEMAN.....	873
Application of General Principles of International Law and Standards of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms - the Example of Bosnia and Herzegovina	

İçindekiler

Uluslararası Hukukun Genel İlkelerinin ve İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi Standartlarının Uygulanması - Bosna Hersek Örneği	
Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ.....	895
2010 Anayasa Değişiklikleri Öncesi ve Sonrası: Din ve Vicdan Özgürlüğü Örneğinden Hareketle Anayasa Mahkemesinin İnsan Hakları Yaklaşımındaki Değişim Üzerine Bir Değerlendirme	
Yıldız SEFERİNOĞLU.....	929
Bireysel Başvuru Kararları Bağlamında Yasama İşlemlerinin Anayasalık Denetimi	
Selahaddin MENTEŞ / Dr. Akif TÖGEL.....	961
“Bilgisizlik Perdesi” Anayasa Mahkemesinde Karşı Oyları Nasıl Etkiler? Başkan Zühtü Arslan’ın Bazı Karşı Oyları Ekseninde Bir Değerlendirme	
Basri BAĞCI.....	1005
Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarının Objektif İşlevi (Etkisi)	
Kenan YAŞAR.....	1037
Özgürlükler ve Kamu Güvenliği Dengesi: Rubicon’u Geç(me)mek	
Aydın ŞİMŞEK / Doç. Dr. Akif YILDIRIM.....	1053
Anayasa Mahkemesi ve AİHM Kararları Bağlamında Türk Hukukunda Yargı Mensuplarının Tutuklanması	
Dr. Hamit YELKEN.....	1077
Anayasa Mahkemesi Norm Denetiminde Açıkça Dayanaktan Yoksunluk Nedeniyle Ret Kararı	
CİLT : 2	
Prof. Dr. Ömer ANAYURT.....	1111
İptal Kararlarının Yürürlüğünün Ertelenmesi Amaca Uygun İşlemede Midir?	
Prof. Dr. Yavuz ATAR.....	1147
Anayasa Mahkemesinin Anayasa’daki (M. 104/17) “Genel Yetkiye” İstinaden Çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Denetimine İlişkin Bazı Kararları Üzerine Bir İnceleme	

Prof. Dr. Nihat BULUT.....	1159
Ekonomik Sistemler ve Temel Anayasacılık Akımları Bağlamında Türkiye'nin Anayasal Ekonomik Düzeni	
Prof. Dr. Osman CAN	1201
Kurucu Travma, Negatif Sosyal Sözleşme ve Barış Üretmeyen Anayasal Tercihlerin Temelleri Üzerine -Türkiye Özelinde Bir Deneme-	
Prof. Dr. Ayhan DÖNER / Dr. Öğr. Üyesi Yeşim ÇELİK	1247
Kanun Yolunda Gözetilmesi Gereken Hususlarda İnceleme Yapılamaması	
Prof. Dr. Selami DEMİRKOL.....	1281
Mahkemeye Erişim Hakkının, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu Kararı İle Somutlaşması	
Prof. Dr. Abdurrahman EREN	1305
Bireysel Başvuruda Hak Öznesi Olarak Din veya İnanç Toplulukları	
Prof. Dr. Ece GÖZTEPE.....	1363
Federal Alman Anayasa Mahkemesinin Başörtüsü Kararlarının Argümanlarına Kısa Bir Bakış	
Prof. Dr. O. Korkut KANADOĞLU / Doç. Dr. LL. M. Eur. Kutluhan BOZKURT	1389
Yargı Kararları Ekseninde Düzensiz Göç Hareketleri ve Düzensiz Göçmen	
Prof. Dr. Hikmet KIRIK.....	1419
Kurucu İrade Neyi Kurar? Türkiye'de Sistem Tartışmalarının Felsefi ve Kavramsal Çözümlemesine Dair Bir Katkı Denemesi	
Prof. Dr. Mahmut KOCA / Prof. Dr. Nihat BULUT	1441
Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Objektif Etkisi	
Prof. Dr. Yüksel METİN / Dr. Öğr. Üyesi Semih Batur KAYA	1465
Anayasal Yorumun Önemi ve Etkileri: Bir Kuramsal İnceleme	
Prof. Dr. Ergun ÖZBUDUN	1499
Anayasa Yargısının Türkiye'nin Siyasal Sistemindeki Yeri	
Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ	1509
Ceza Mahkûmiyetine Bağlı Olarak Seçme, Seçilme ve Siyasal Hakları Kullanmaktan Yasaklanma Sorunu	

İçindekiler

- Prof. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK / Av. Abdulhalim YILMAZ 1527
Anayasa Mahkemesi ve Mülteciler: Haklar İçin Akıntıya Karşı Çıpa Olabilmek
- Prof. Dr. Sami SELÇUK..... 1569
Özbilim Felsefesi (Fenomenoloji) ve Yönteminin Hukuk Bilimine Yansımaları
- Prof. Dr. Yusuf TEKİN 1591
Anayasa Mahkemesinin İki Dönemi: Yasakçı Zihniyetten Özgürlükçü Paradigmaya Doğru
- Prof. Dr. Ahmet Ulvi TÜRKBAĞ..... 1603
İnsan Varlığının ve Haysiyetinin Teminatı Olarak Hukukun Üstünlüğü
- Prof. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ / Doç. Dr. M.Emre TULAY 1621
Önceki Tarihli Mahkûmiyet Kararının Sonraki Tarihte İşlenen Bir Başka Suça İlişkin Mahkûmiyet Hükmüne Esas Alınması — Anayasa Mahkemesi Kararı Özelinde Bir İnceleme (Anayasa Mahkemesi Umut Çongar [GK], B. No: 2017/36905, 21/10/2021)
- Doç. Dr. Şeref İBA 1653
Türk Hukukunda Seçim Kanunlarının (Birleştirilmesi) Reform İhtiyacı Üzerine
- Doç. Dr. A. Ersoy KONTACI..... 1675
Kanun Hükmünden Kaynaklanan Hak İhlalleri: Anayasa Mahkemesinin Mevcut Yaklaşımı ve Maruf Bir Alternatif Yaklaşım
- Doç. Dr. İsmail KÖKÜSARI..... 1697
AYM'nin Bireysel Başvuru Yolunda Verdiği Kararlarda Hukuki Güvenlik İlkesinin Temellendirilmesi Meselesi
- Doç. Dr. Tolga ŞİRİN 1751
Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Ceza Muhakemesinde Tanık Sorgulama Hakkı
- Doç. Dr. Hüseyin TURAN..... 1783
Özel Hayata Saygı Hakkına Müdahale Türü Olarak Arama
- Dr. Şermin BİRTANE..... 1823
İnsan Hakları Bağlamında Yargı Alanında Yapay Zekâ ve Uluslararası Etik İlkeler

- Dr. Abdullah ÇELİK / Yusuf Enes KAYA 1873
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Objektifinden Anayasa Mahkemesine
Bireysel Başvuru Uygulamasının Fotoğrafı
- Dr. Ömer GEDİK / Arş. Gör. Murat HAS 1919
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İnsan Haklarının
Sınırlandırma Sebebi Olarak Millî Güvenlik Kavramı ve Bu Sınırlandırma
Sebebinin Uygulama Alanı
- Dr. Fatma KARAMAN ODABAŞI 1951
An Evaluation on Patents and The Right to Health in The Context of
Access of Medicines
- Dr. Recep KAPLAN 1963
Kamu Tüzel Kişilerini Kendi İradeleriyle Yönetmelik Çıkaramaz Hâle Getiren
Kurallar Hakkındaki Anayasa Mahkemesi Kararlarının Analizi
- Dr. Murat ŞEN / Murat AZAKLI 2005
Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolunda Dosya Yönetimi
- Dr. Hilal YAZICI / Denizhan HOROZGİL 2037
Bireysel Başvuru Yolu Kapsamında İhlalin Anayasadan Kaynaklanmasının
Anayasa Değişikliklerinin Esas Bakımından Denetimi Yasağı Karşısındaki
Durumu
- Mehmet ALTUNDIŞ 2073
Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarına Göre Mülkiyet
Hakkının Kapsamı
- Aydın DEMİREL 2099
Koşullu Salıverme ve Umut Hakkı
- Özgür DUMAN 2133
Yöneticilerinin Şirketlerin Sosyal Güvenlik Primlerinin Ödenmesinden
Müteselsilen ve Sınırsız Sorumlu Olmasının Anayasa'ya Uygunluğu
Meselesi: Anayasa Mahkemesinin *Erol Kesgin* Kararının Analizi
- Ayhan KILIÇ 2175
Anayasa Mahkemesinin Özerk Yorum Yetkisi